

7. Колесса Ф. М. Формули закінчення в українських народних думах у зв'язку з питанням про наверстування дум / Ф. Колесса. – Львів : НТШ, 1935. – 67 с.
8. К-ській А. О. О музыке дум и песен О. Вересая / А. К-ській // Киевская старина. – 1882. – Кн. VIII. – С. 283–287.
9. Лорд А. Сказитель / А. Лорд. – М., 1994. – 338 с.
10. Перетц В. Українські думи в новому виданні К. М. Грушевської / В. Перетц // Етнографічний вісник. – К., 1928. – Кн. 7.
11. Ревуцький Д. Промова на нараді кобзарів 1939 року / Д. Ревуцький // Рукописні фонди Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського, ф. 8-5, од. зб. 614-а.
12. Ревуцький Д. Українські думи та пісні історичні / Д. Ревуцький. – 2-ге вид. – К. ; Х. : Держ. вид-во України, 1930. – 232 с.
13. Розшифровки дум і псалм, записаних від кобзарів і лірників на фонографічні валки // Рукописні фонди Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Рильського, ф. 6–4, од. зб. 194, 94 арк.
14. Сперанский М. Н. Южно-русская песня и ее носители (по поводу бандуриста Т. М. Пархоменка) / М. Сперанский. – К., 1904.
15. Украинские народные думы. Тексты / [отв. ред. В. М. Гацак ; вступ. ст. Б. П. Кирдана]. – М. : Наука, 1972. – 560 с.
16. Українські народні думи / [упоряд. С. Грица та ін.]. – К. : Вид-во ІМФЕ, 2007. – 824 с.
17. Українські народні думи. Т. 2 корпусу // Тексти № 14–33 ; [передм. К. Грушевської]. – Х. ; К. : Пролетар, 1931. – 304 с.
18. Харків В. Спостереження над лірниками та кобзарями Валківського р-ну на Харківщині / В. Харків // Рукописні фонди Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського, ф. 6-2, од. зб. 23 (2). – 72 арк.

В статтє проанализировано формульність как одну из характерных стилевых особенностей украинских дум. Проведен анализ словесных и музыкальных формул думового епоса.

Ключевые слова: эпическая формульность, ритмомелодические формулы, парадигматический анализ.

In this article formuлист was analyzed as one of the distinctive stylistic features of Ukrainian songs. There were analyzed the verbal and musical formulas of Duma epic.

Key words: epical formula, rhythmecal-melodical formulas, paradigmatical analysis.

УДК 78.07 (477) 314. 743

Ганна Карась

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ДІАЛОГУ “УКРАЇНА – ДІАСПОРА” У СФЕРІ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті аналізується сучасний стан взаємодії західної діаспори з Україною у сфері музичної культури, типологізовано сучасні форми співпраці України та західної діаспори в галузі музичної культури, виокремлено провідні постаті діячів музичної культури в цьому процесі, намічено перспективи розвитку діалогу.

Ключові слова: західна діаспора, Україна, взаємодія, діалог, музична культура.

Посилення міграційних процесів у сучасній Україні й існування потужної західної діаспори з більш як столітньою історією актуалізує дослідження їх сучасною українською наукою. Контакти закордонних українців з Україною впродовж ХХ ст. були “далеко неоднозначними, супроводжувалися зайвим ідеологічним протиборством, обопільною конфронтацією, але водночас і пошуками співпраці, що увінчалися у 80–90-ті роки минулого сторіччя досить високим для тих часів рівнем взаємних культурних та наукових зв’язків” [14, с.25].

Якщо не враховувати численних публіцистичних статей письменників і журналістів про контакти України з діаспорою на рівні обмінів, що здійснювалися Товариством культурних зв’язків з українцями діаспори *Україна* з так званими “прогресивними” українськими товариствами у США і Канаді протягом ХХ ст., наукове дослідження проблеми взаємодії* західної

* Користуючись терміном “взаємодія”, маємо на увазі систему спілкування, контактів, стосунків на індивідуальному та груповому рівнях між представниками ядра українського етносу й діаспори.

української діаспори з Україною розпочинається тільки в 1990-х рр. Однією з перших була стаття В.Євтуха, де ці взаємини подаються в контексті етнополітичного ренесансу, який переживала Україна при кінці ХХ ст. Учений пропонує розглядати взаємодію на двох рівнях – індивідуальному та груповому у формах безпосередніх чи опосередкованих (через засоби масової інформації, літературу, мистецтво тощо) контактів [6, с.8]*. Виявами індивідуального рівня взаємодії є: а) взаємне спілкування й контакти в процесі відвідин родичів і знайомих; 2) широкий доступ до інформації (формування фондів закордонної україніки в бібліотеках та університетах України, видання). На рівні групової взаємодії – обмін делегаціями, мистецькими колективами. К.Чернова аналізує еволюцію форм співпраці діаспори з Україною впродовж усього ХХ ст., щоправда, питання культури висвітлені фрагментарно [30; 31].

Стосунки України та закордонного українства сьогодні розвиваються у двох напрямках – по вертикалі та горизонталі. У першому випадку вони реалізуються як наукові дослідження широкого діапазону, охоплюючи різні галузі – історію, культуру, мистецтво, вивчаючи діаспору як явище, а також глибинні міграційні процеси, становлення, формування та структурування українських громад. Не менш важливим для співпраці України та її діаспори є розвиток взаємин по горизонталі. Адже українські громади сьогодні не існують в їхньому первісному вигляді. Нині в їхньому середовищі відбуваються значні трансформаційні процеси, зумовлені різними чинниками, зокрема, асиміляційними.

Про вектори взаємодії західної діаспори з Україною за матеріалами експертного соціологічного опитування, проведеного 1996 р. Центром етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології НАН України, розмірковують В.Трошинський та О.Швачка [28]. Аналізуючи взаємодію України й діаспори у сфері науки та культури, експерти називають однією з основних перешкод для співпраці недостатню увагу держави до цієї сфери, у т. ч. обмеженість фінансування наукових розробок і програм розвитку культури, а також порівняно низький рівень (за невеликим винятком) закладів культури в діаспорі, аматорський характер їхніх творчих колективів. Якщо з першим фактором можна беззастережно погодитися, то недостатньо глибокі, поверхневі знання українських експертів музичної культури діаспори, умов її формування та побутування ще раз підтверджують важливість її дослідження та потребу копійної інформаційної роботи в плані подолання взаємних стереотипів. Культурні зв'язки окремих регіонів і діаспори, мистецтво й традиційна культура української діаспори стають предметом наукових дискусій та публікацій [13; 18; 29].

Відомий культуролог, професор Римського університету *Ла Сап'єнца* Оксана Пахльовська впродовж двадцяти років незалежності України досліджує внутрішні та зовнішні соціокультурні й політичні механізми культурної інтеграції України в Європу, випрацює конкретні програми співпраці діаспори, України з країнами Європи [22; 23], у т. ч. у галузі музичного мистецтва (стажування студентів вищих навчальних музичних закладів). Проте, на жаль, механізмів такої співпраці на рівні державних органів не розроблено.

Аналізуючи кризи й перспективи культурного діалогу біному “Україна–діаспора”, учена виділяє кілька рівнів: **геокультурна криза** (бінарний зв'язок сьогодні вже недостатній; “інвестиційним полем” для України має стати Європа); **ідеологічна криза** (криза ідентичності); **концепційна криза** (яку Україну й з якою метою будемо); **структурно-інституційна криза** (не вибудовується системна реконструкція інституційного простору української культури й науки); **філософська криза** (переважають анахронічні форми мислення архаїчно-патріотичного напрямку, відсутність відповідних інтерпретативних кодів української культури) [22, с.213–217]. Як наслідок, спостерігається брак стратегічних рішень у стосунках України з діаспорою. Разом з тим О.Пахльовська накреслює майбутнє України в діалозі зі світом, де перспективною стає поліцентрична співпраця, культурна її інтеграція у світовий культурний простір. Глобалізація, як прихований мотор трансформації суспільства, спонукає нашу країну віднайти свою європейську природу й віддати пріоритет своїй європейській і культурно-науковій стратегії [22, с.238–242].

Водночас взаємодія західної діаспори з Україною у сфері музичної культури ще не ставала предметом аналізу, тому **метою** нашої розвідки є огляд сучасного стану цієї взаємодії,

* Пізніше ці ідеї вчений розвинув у монографії. Див.: Євтух В. Етнополітика в Україні: правничий та культурологічний аспекти / В. Євтух. – К. : УАННП “Фенікс”, 1997. – 215 с.

накреслення перспектив її розвитку. Для цього необхідно розв'язати такі завдання: типологізувати сучасні форми співпраці України та західної діаспори в галузі музичної культури; виокремити провідні постаті діячів музичної культури в цьому процесі; намітити перспективи розвитку діалогу.

Зв'язки діаспори й материкової України були постійними, проте їх інтенсивність та ідеологічна спрямованість у той чи інший період були різними. Із моменту проголошення незалежності України відбувається інтенсифікація взаємин, їх багатогранність, зміна їх змісту та розширення географії, зняття ідеологічних нашарувань, усунення класово-політичних чинників; накопичення нового досвіду їх будівництва в умовах покращення міжнародного клімату, збільшення каналів реалізації взаємодії (різноманітні фонди, наукові, громадські, політичні установи й організації, асоціації, спільні малі підприємства, мистецькі колективи тощо). У цей час контакти й музичні взаємозв'язки діаспори та материкової спільноти стали інтенсивними й набули нового забарвлення. Почали складатися **нові форми** співпраці: проведення спільних фольклорних свят “*Мова наша солов'їна*” за участю художніх колективів України та закордонних українців; міжнародних конкурсів та фестивалів, участь в яких беруть митці діаспори; міжнародних конгресів та конференцій, присвячених проблемам діаспори за участю закордонних науковців; авторських концертів митців діаспори; здійснення оперних постановок композиторів української діаспори; допомога в технічному оснащенні освітніх і наукових інституцій, виданні нотної та музикознавчої літератури.

Митці діаспори активно включилися у фестивальний рух в Україні. Це, зокрема, фестиваль “*Музика українського зарубіжжя*” (Львів, 1991) [4], міжнародний фестиваль сучасної музики “*Контрасти*” (Львів, від 1995 р. до сьогодні) [9], міжнародний фестиваль академічної музики *Київ Музик Фест* [10; 11], який уперше гостинно відчинив двері композиторам української діаспори, актуалізував їх твори на історичній батьківщині. Відтепер вони не лише стали гостями фестивалів, здобули можливість особисто репрезентувати свої твори й познайомитися з колегами в Україні. Більшість із них, зокрема, І.Соневицький, Р.Савицький, В.Балей (США), В.П'юра, Ю.Фіала, Г.Кулеша (Канада), М.Кузан (Франція), А.Мірошник (Австралія) та інші, активно включилися в музичне життя України, стали членами Національної спілки композиторів. Як пише І.Сікорська: “Мало не революцією у суспільній свідомості стало призначення на посаду співдиректора “Київ музик фесту” американського композитора українського походження Вірка Балея. Він першим в Україні продемонстрував феномен поєднання в одній особі творчих та організаторських здібностей: композитора, диригента, музикознавця і, водночас, активного продюсера і менеджера <...> Завдяки сприянню В.Балея українська музична громадськість змогла познайомитися з багатьма визначними композиторами і виконавцями США (Дж.Корільяно, А.Кроуз, В.Олбрайт, ансамблі “California E.A.R.Unit” і “Continuum”, піаністка М.Цісик, саксофоністи Г.Сміт, М.Леонард та ін.)” [26]. Про співпрацю з ним пишуть М.Копиця та І.Карабиць [10]. В.Балей на “Фесті-97” дав таку оцінку українському фестивалю: “Я знайомий з багатьма фестивалями світу, але важко знайти серед них такий, який так вкорінився б у рідну культуру, як “Київ музик фест” [26]. Серед композиторів діаспори, чиї твори часто виконувалися на *Фесті*, це, насамперед, Леонід Грабовський (США). Його твори звучали у виконанні ансамблю *Continuum* із США на першому *Фесті-90*, на *Фесті-92* прозвучала його Симфонія-елегія *Ворзель*. Від 1992 р. активним учасником *Фесту* є композитор Анатолій Мірошник з Австралії. Він повернувся в рідне місто через 49 років розлуки як гість та учасник Третього українського міжнародного музичного фестивалю *Київ Музик Фест*. Під час фестивалю 4 жовтня 1992 р. у великому залі консерваторії композитором із симфонічним оркестром (диригент І.Палкін) було виконано його твір – *Українська рапсодія* для фортепіано з оркестром [20, с.164]. На фестивалі в 1993 р. відбувся концерт-зустріч з А.Мірошником: твори для скрипки й фортепіано виконали учні музичної школи ім. М.Лисенка, *Українську рапсодію* знову виконав автор і симфонічний оркестр (диригент С.Протопопов). Участь у фестивалі стала великим стимулом для композитора – він пише нові композиції. Твори для скрипки А.Мірошника в Австралії виконував видатний скрипаль Богодар Которович, який викладав у Сіднейській консерваторії на її запрошення. На побажання відомої піаністки Євгенії Басалаєвої автор пише *Концертну фантазію* для фортепіано з оркестром, яку вона чудово виконала на фестивалі *Київ Музик Фест* 1995 року. На *Фесті* в 1999 р. прозвучав Перший фортепіанний концерт А.Мірошника у виконанні молодого піаніста

О.Колтакова. Під егідою *Київ Музик Фесту* та музичного училища ім. Р.Глієра у 2001 році в Києві вийшла збірка творів композитора *Любіть Україну*, до якої увійшло 39 пісень на сл. Т.Шевченка, В.Сосюри, українських поетів в Австралії (К.Фольц, В.Онуфрієнка); *Українська респодія* для фортепіано; Адажіо з балету *Причинна* для скрипки та інші твори. На *Фесті* 2003 року прозвучала його Сюїта з балету *Причинна* у виконанні національного оркестру Українського радіо (диригент В.Блінов).

Перше знайомство з творчістю композитора Юрія Олійника (США) в Україні пов’язане з успішним виконанням його *Сонати* для фортепіано у виконанні Оксани Рапіти на фестивалі *Музика українського зарубіжжя* (1991), що відбувся у Львові. У рамках Шостого міжнародного музичного фестивалю *Віртуози* (м. Львів, 2 червня 1995 р., філармонія) відбувся авторський вечір композитора. У програмі було представлено твори останніх 15-ти років для фортепіано та бандури у виконанні лауреатів міжнародних конкурсів виконавців-бандуристів Тараса Лазуркевича, Олега Созанського, Олі Герасименко, піаністки Оксани Рапіти [17].

Щорічний міжнародний фестиваль сучасної музики *Контрасти* було засновано у Львові восени 1995 року композиторами Львівської організації Національної спілки композиторів України та диригентом Романом Реваковичем (Польща). Відтоді, з року в рік, у цьому святі музики бере участь все більше й більше відомих музикантів, привертаючи увагу широкої аудиторії та викликаючи щоразу більший резонанс. Фестиваль покликаний розкрити львів’янам і гостям міста розмаїття сучасних музичних форм, стилів, жанрів та інтерпретацій, підкреслюючи особливий, часто контрастний характер нової музики. На першому фестивалі (1995) прозвучали твори: *Діахронія* для фортепіанного дуету, *Нуауа* для скрипки й фортепіано М.Кузана (Франція); кантата для камерного хору *Temperе mortem* на тексти Г.Сковороди Л.Грабовського (США), *Музика для друга* для ударних О.Грінберга (ФРН); на другому (1996) – симфонічний диптих *Плач і молитва* Валентина Бібіка (Росія, з 1998 – він в Ізраїлі); *Кола на воді* для гітари О.Грінберга; *Когда...* інтродукція і 9 мініатюр на вірші В.Хлебникова для голосу Л.Грабовського; на третьому (1997) – *Ноктюрн № 8* для фортепіано В.Балея (США); *Звуки міста* для саксофона, *В гармонії* для ансамблю сучасної музики О.Грінберга; на четвертому (1998) – *Гомеоморфія III* для фортепіано, *Глас II (заупокійний)* для бас-кларнета solo та *Глас I* для віолончелі solo Л.Грабовського; *Літня музика* для камерного оркестру В.Бібіка (Ізраїль); *Рославц-капріччю* для скрипки solo О.Грінберга; на п’ятому (1999) – *Трени III* для віолончелі, *Орфейів спів* для гобоя та камерного оркестру В.Балея; *Символи часу* для саксофона та віолончелі О.Грінберга; *Прелюдії і fuga*, *Соната № 3* для фортепіано, *Маленький концерт* для фортепіанного тріо В.Бібіка; *Концерт для скрипки і камерного оркестру* В.Зубицького (Італія); на шостому (2000) – Концерт для фортепіано з оркестром *Обрядовий* Юрія Олійника (США), *Діахронія* М.Кузана; *Кімнатна рослина* О.Грінберга; на сьомому (2001) – твори В.Балея: *Персона II* для кларнета solo, *Ноктюрнове № 6* для фортепіано, *Вирізьблені птахи* для кларнета й фортепіано, *Клітемнестра* (драматична сцена для мецо-сопрано, кларнета, скрипки, віолончелі та фортепіано, вірші О.Забужко в перекладі на англійську Ліси Сапінкофф); *Сім мініатюр* для струнного оркестру В. Бібіка; *З безодні* для камерного оркестру О. Грінберга; на восьмому (2002) – *Знаки quasi соната* для кларнета й фортепіано В.Бібіка; *Глас I* для віолончелі solo Л.Грабовського; *У просторі снів* – сюїта № 1 для кларнета, скрипки й фортепіано В.Балея; на десятому (2004) – *Сюїта Гори* для фортепіано С.Туркевич (Ірландія); на п’ятнадцятому (2009) – *Концерт № 1* для фортепіано з оркестром В.Бібіка прозвучав у виконанні Володимира Винницького (фортепіано, США); на шістнадцятому (2010) відбувся авторський вечір композитора Леоніда Грабовського, прозвучали *Чотири українські пісні* для хору та симфонічного оркестру; виконувалися твори В.Бібіка та В.Зубицького, серед виконавців був Олег Криса (скрипка, США). Як видно з огляду, композитори діаспори представлені майже на всіх фестивалях, а їх твори збагачують палітру сучасної музики.

Композитори України також представляють свою творчість за кордоном. Так, На Першому міжнародному конкурсі композицій для бандури ім. Григорія Китастого (Канада, 2000) першу премію здобула Оксана Герасименко (м. Львів) за концертну фантазію “Купало”, його лауреатом став Ігор Гайдєнко (м. Харків).

У часи незалежності в Україні з’явилися музичні конкурси, пов’язані з іменами закордонних українців. Це – Міжнародний конкурс оперних співаків ім. С.Крушельницької (перший

конкурс відбувся у Львові, 1991), Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця в Києві (у 2011-му році проведено вже IX конкурс), Міжнародний конкурс бандуристів ім. Г. Китастого [32], Міжнародний конкурс вокалістів ім. І.Алчевського (Харків, від 1999), Всеукраїнський конкурс молодих вокалістів імені Іри Маланюк (у м. Івано-Франківськ, де народилася співачка, 2007, 2009, 2011, організатор – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), Всеукраїнський конкурс молодих вокалістів Теодора Терена-Юськіва (від 2006, організатор – Львівська національна музична академія ім. М.Лисенка, Почесний Президент конкурсу – Теодор Терен-Юськів*).

Митці діаспори отримали змогу не лише відвідувати рідну землю, але знайомити земляків із своєю творчістю. Одним з перших був Ігор Соневицький із США. У 1993 році він читав лекції з історії української церковної музики у Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка у Львові, у Дрогобицькому державному педагогічному інституті ім. І.Франка. Його авторські концерти відбулися у Львові, Дрогобичі, Чорткові, твори композитора звучали під час Міжнародних фестивалів сучасної музики в Києві. Тут видана збірка його солоспівів, опера *Зоря* і фортепіанний концерт. У Львові видруковані хорові твори, фортепіанні п'єси І.Соневицького, словник українських композиторів, випущено компакт-диски [27], у 1995 р. поставлена опера *Зоря*. Музика Ігоря Соневицького стає репертуарною в Україні.

Неодноразово в різних містах України виступав і проводив майстер-класи всесвітньо відомий гітарист Лео Вітошинський. Його виконавська та педагогічна праця розпочалася у Львові в 1990 р. Він мав концерти з Львівським струнним квартетом і симфонічним оркестром Львівської філармонії, Київським камерним оркестром, молодим скрипалем Остапом Шутком; постійно давав майстеркласи у Львівській національній музичній академії; започаткував премію для молодих українських музикантів. Свідомством визнання в Україні заслуг професора Л.Вітошинського у сфері культури й мистецтва стало присвоєння йому в 1998 р. звання *Professor honoris causa* Львівської державної музичної академії ім. М.Лисенка, а у 2001-му – почесного звання *Заслужений артист України*.

Серед перших, хто почав приїжджати в Україну на початку 1990-х, був також Євген О.Садовський із США. У 1992 році відбувся концерт із творів композитора в Золочеві за участю хорових колективів і народної артистки України Ніни Матвієнко [7, с.132–133], а своє 90-ліття маестро відсвяткував у 2003 р. у Львові авторським концертом за участю провідних колективів Львівщини, диригуючи на сцені [12], а також відвідав місто своєї молодості – Івано-Франківськ як почесний гість Всеукраїнського конкурсу хорової музики ім. Д.Січинського [16]. У зверненні до учасників конкурсу Євген Садовський закликав зберігати українську пісню, рівень хорового мистецтва, бути патріотами своєї землі. Його авторський концерт “Де рідний край – там моє серце” в Івано-Франківську в обласній філармонії 2 листопада 2006 р., підготовлений силами студентів і викладачів Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, відбувся за участю автора [25].

На початку 1990-х у Києві вперше відбувся концерт із творів композитора Антона Рудницького (США) у виконанні його синів – піаніста Романа та віолончеліста Доріана Рудницьких і солістів Національної опери України. Вів концерт народний артист України професор Іван Гамкало. Як диригент І.Гамкало здійснив у 1995 р. у Національній опері ім. Т.Шевченка постановку опери А.Рудницького *Анна Ярославна, королева Франції*, музичну редакцію та оркестрування якої виконав Левко Колодуб. Оскільки в її постановці брали участь режисер Мішель Волковицький і художник-сценограф Олександр Еро з Франції, підтримку у фінансуванні надали Фонд А.Рудницького з Філадельфії та американські бізнесмени, то, як відзначав на прем'єрі генеральний директор і художній керівник Національної опери України А.Мокренко, “ця постановка по праву може вважатися українсько-французько-українською”, а прем'єра – міжнародного рівня [24]. На виставу приїхала колишня примадонна цього театру, 93-літня дружина композитора Марія Сокіл-Рудницька із синами. Саме вона була ініціатором постановки. Незважаючи на вік, М.Сокіл вела переписку з керівництвом театру як до, так і після

* На час заснування конкурсу Т.Терен-Юськів – 96-річний митець, сам колишній стипендіат фонду ім. О.Мишуги, на його кошти у 2005 р. були придбані два концертні фортепіано австрійської фірми *Busendorfer* для Львівської музичної академії ім. М.Лисенка.

постановки опери, цікавилася її долею, щиро вболівала за розвиток демократичних процесів в Україні, про що свідчать її листи протягом семи років [1]. Постановка опери А.Рудницького, яка була в репертуарі театру протягом кількох сезонів і транслювалася Українським телебаченням, знаменувала собою новий етап культурних взаємин діаспори та материкової України.

Серед імен, які повертаються на Батьківщину, відомі співаки: М.Скала-Старицький, І.Маланюк, Й.Гошуляк. У 1992 р. у Львівському театрі опери та балету відбувся концерт, присвячений М.Скала-Старицькому, у 1994 р. – вечір спогадів про нього У 1999 р. виставою опери Дж.Пуччіні *Богема* вшанували 90-річчя митця, по Львівському (1995) і Тернопільському (1999) радіо транслювали музично-літературні передачі, а Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької організував ряд виставок: *Співак з ласки Божої* (2004), *Мої почування і моє серце були завжди українськими* (2008), *20 раритетів Музею Соломії Крушельницької* (2009), ювілейна, присвячена 100-річчю від дня народження співака (2009). Низка заходів на увічнення пам’яті видатного співака відбулась і на його батьківщині, у Скалі Подільській [8, с.17–18].

Ще один напрям взаємодії – гастрольна діяльність. Одними з перших хорових колективів, які почали концертувати в Україні з початку 1990-х років, були: *Тисячоліття* (Варшава, Польща, кер. Я.Полянський), *Бурлака* (Торонто, Канада, кер. О.Хміль), *Гомін* (Манчестер, Англія, кер. Я.Бабуняк), *Веснівка* (Торонто, Канада, кер. К.Зорич-Кондрацька), *Україна* (Мюнхен – Новий Ульм, Німеччина, кер. Є.Задарко), *Карпати* (Кошиці, Словаччина, кер. Л.Довгович), хор ім. О.Кошиця (Канада, кер. В.Климків), *Візантійський хор*, *хор ім. М.Лисенка* (Нідерланди, кер. М.Антонович), інші хори й ансамблі з Європи, США, Канади та Австралії. Характерно, що гастрольні маршрути цих колективів пролягають усією Україною, часто відбуваються спільні концерти хорів діаспори з місцевими хоровими колективами. При цьому, як підмітив М.Бурбан, “виявилися цікаві підходи – спільні, відмінні – у формуванні репертуару в нас, в Україні, та в умовах “вільного світу” [3, с.13]. Хорові колективи України теж отримали можливість презентувати національне хорове мистецтво за її межами. За роки незалежності десятки українських хорів виступали на різноманітних міжнародних хорових конкурсах, фестивалях або концертували практично чи не в усіх країнах Європи, у США, Канаді, Австралії [Детальніше див.: 3, с.14–17]. Усе частішими стають концерти українських виконавців діаспори в Україні. Разом із своїм гуртом *Papa Duke* приїжджає відомий скрипаль Василь Попадюк з Канади (2008–2011), виступаючи в різних містах України.

Діаспора надає допомогу в технічному оснащенні наукових інституцій в Україні. Так, для піднесення етнографічної та фольклористичної науки в Україні українські канадці передали комп’ютери Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Рильського НАН України в Києві, його філії у Львові – Інституту народознавства; за допомогою фонду Сороса придбали відповідну техніку та нові плівки для переписування давніх записів; передали кошти Інституту народознавства у Львові для видання бібліографії фольклору та етнографії, яку підготував О.Мороз [15, с.85].

Тіснішими стають контакти прикордонних регіонів. Так, інтенсивні зв’язки мають русини-українці Словаччини з Україною, а точніше, із Закарпатською областю, Ужгородським державним університетом, видавництвом *Карпати*, товариством *Просвіта*. На Пряшівщині в 1992 р. уперше побувала експедиція Інституту народознавства НАН України зі Львова [21, с.46].

Культурний діалог України та її західної діаспори, у тому числі у сфері музичної культури, стає предметом наукових дискусій на численних міжнародних конгресах, конференціях. Так, еміграція населення західноукраїнських земель до Північної Америки на рубежі XIX–XX ст. стала темою Міжнародної конференції, присвяченої 100-річчю української еміграції [19]. У наукових статтях конференції розкриваються питання методології та історіографії української міграції. Певна увага приділена фольклористиці, обрядам і виконавським видам народного мистецтва українців у Канаді. Діаспора як чинник утвердження держави Україна в міжнародній спільноті обговорюється на міжнародних конференціях у Львові [5]. Упродовж останнього часу в Чернігові щороку відбуваються міжнародні україно-канадські наукові конференції “Українство у світі: українці є там, де живуть українці”. Серед проблем, які порушуються на них: напрями співпраці між Україною та діаспорою, культура та мистецтво в українській діаспорі. Багатокультурність Івано-Франківської області й Опольського воєводства стала предметом Міжнародної науково-практичної конференції в Івано-Франківську [2]. Тісні

контакти молодіжних організацій діаспори й України, які розпочалися в новітній час, не тільки розширюють грані їх діяльності, а мають позитивний обопільний вплив на молодь.

Отже, завдяки взаємодії українців материкової України та представників діаспори, національна музична культура вводиться у світовий контекст; її культурне поле збагачується новими артефактами. Перспективи розвитку цієї взаємодії пов'язані як з офіційними чинниками (державними установами й інституціями), так і з неурядовими, громадськими організаціями, ініціативою приватних осіб. Тільки в поєднанні їх зусиль може бути вироблена стратегія взаємодії західної діаспори з Україною у сфері музичної культури та реального виконання планів.

1. Архів Національної Опери України, ф. 573, спр. 250, папка 83. Листування М. Сокіл-Рудницької з керівництвом Національної опери України (1990–1997).
2. Багатокультурність Івано-Франківської області та Опольського воєводства : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2008. – 256 с.
3. Бурбан М. Українські хори і диригенти : монографія / Михайло Бурбан. – Дрогобич : Посвіт, 2006. – 640 с.
4. Грабовський В. Відроджені сторінки музики (У квітні 1991 р. у Львові відбувся величний фестиваль “Музика українського зарубіжжя”, присвячений 100-річчю укр. еміграції) / Володимир Грабовський // Всесвіт. – 1992. – № 8. – С. 156–157.
5. Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Українська діаспора у світовій цивілізації : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 18–20 черв. 2008). – Львів : Міжнар. ін-т освіти, культури та зв'язків з діаспорою Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2009. – 304 с.; Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє (у рамках конгресу української діаспори) : зб. матеріалів, 23–25 черв. 2010 р., м. Львів. – Львів : Міжнар. ін-т освіти, культури та зв'язків з діаспорою Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2010. – 592 с.
6. Євтух В. Етнополітичний ренесанс в Україні та українська діаспора: проблеми взаємодії / Володимир Євтух // Українська діаспора. – К. ; Чикаго : Ін-т соціології НАН України, Ред. Енцикл. укр. діаспори при НТШ (США), 1992. – Ч. 2. – С. 5–19.
7. Життя і творчість Євгена Ореста Садовського. – Львів ; Інсбрук ; Клівленд ; Парма, 1933–1996. – 152 с.
8. Зубеляк М. Мирослав Скала-Старицький – український співак, педагог, патріот (до 100-річчя від дня народження) / Мар'яна Зубеляк // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ, 2009–2010. – Вип. 17–18. – С. 15–18.
9. Контрасти. Програми Міжнародного Фестивалю Сучасної Музики за 1995–2005 роки.
10. Копиця М. Америка – Україна. Мости спілкування / М. Копиця, І. Карабиць // Музика. – 1991. – № 5. – С. 4–6.
11. Копиця М. “Київ Музик Фест'93” / Марина Копиця, Галина Степанченко // Музика. – 1994. – № 1. – С. 2–4.
12. Кордоба О. З плеяди митців-Амбасадорів / Оксана Кордоба // За вільну Україну. – 2003. – 5 жовт.
13. Культурні зв'язки Донеччини з українським зарубіжжям : матеріали наук.-практ. конф. – Донецьк : Донец. від-ня т-ва “Україна–Світ”, Сх. вид. дім, 2004. – 236 с.
14. Лазебник С. Роздуми на мосту з двобічним рухом / Станіслав Лазебник, Ольга Гавура. – К. : Етнос, 2004. – 271 с.
15. Медвідський Б. Катедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків при Альбертському університеті: контекстуальна аналіза / Богдан Медвідський // Західноканадський збірник / упоряд. Яр Славутич. – Едмонтон : Канадське НТШ, 1998. – Ч. 3. – С. 40–87. – (Канадське НТШ. Т. XXXVII).
16. Мельник В. Жива легенда / Василь Мельник // Галичина. – 2003. – 6 лист.
17. Мирцало О. Музика Ю. Олійника у Львові / Оля Мирцало // Свобода (Нью-Йорк). – 1995. – Ч. 130. – 12 лип.
18. Мистецтво і традиційна культура українського зарубіжжя : матеріали міжнар. наук. конф. (Івано-Франківськ, 10–12 лист. 1992 р.). – Львів, 1996. – 217 с.
19. Міграційні рухи з Західної України до Західної Канади. Матеріали спільних конференцій : міжнар. конф. “Еміграція населення західноукраїнських земель до Північної Америки на рубежі XIX–XX ст. Її роль в освоєнні канадського заходу”. До 100-річчя української еміграції (Чернівці, 1990) / ред.: О. Макар, Р. Білаш. – Едмонтон : Канадський центр української культури та етнографії, Альбертський університет, Відділ охорони історичних пам'яток, Міністерство громадського розвитку Альберти, 2002. – 392 с.
20. Мірошник А. Музика і доля / Анатолій Мірошник. – К. : Муз. Україна, 2008. – 172 с.

21. Мушинка М. Українці Чехо-Словаччини / Микола Мушинка // Українська діаспора. – К. ; Чикаго : Ін-т соціол. НАН України, Ред. Енцикл. укр. діаспори при НТШ (США), 1993. – Ч. 3. – С. 42–47.
22. Пахльовська О. Ave, Europa! : ст., доп., публіц. (1989–2008) / Оксана Пахльовська. – К. : Унів. вид-во “ПУЛЬСАРИ”, 2008. – 656 с.
23. Пахльовська О. Біном “Україна – діаспора” сьогодні: криза і перспектива / Оксана Пахльовська. – К. : Вид. дім “КМ Академія” ; Всеукр. т-во “Просвіта” ім. Т. Шевченка, 2002. – 51 с.
24. Пирогов С. “Анна Ярославна, королева Франції”, нарешті, попала в Київ / Сергей Пирогов // Всеукраїнские ведомости. – 1996. – 17 янв.
25. Програма творчого вечора “Де рідний край – там моє серце” композитора, диригента Євгена Ореста Садовського (США) / авт. сцен. і реж. Г. Карась. – Івано-Франківськ, 2006. – 4 с.
26. Сікорська І. Міжнародні музичні фестивалі в Україні як відзеркалення сучасного процесу [Електронний ресурс] / І. М. Сікорська. – Режим доступу : <http://www.mau-nau.org.ua/kong/Odessa/Book2/Art47.htm>.
27. Соневицький І. Вокальна лірика. 2000. CD, АС, “Мелос”, Львів; Соневицький І. Літургія. Панахида. 2003. CD, АС, “Мелос”, Львів.
28. Трошинський В. Взаємодія західної української діаспори з Україною : стан, перспективи розвитку (за матеріалами експертного соціологічного опитування, проведеного 1996 р.) / Володимир Трошинський, Олена Швачка // Українська діаспора / ред. В. Євтух, В. Маркусь. – К. ; Чикаго : Ін-т соціол. НАН України, Ред. Енцикл. укр. діаспори при НТШ (США), 1997. – Ч. 10. – С. 110–123.
29. Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків : до 100-річчя прибуття перших українських поселенців до Канади. – К. : Дніпро, 1990. – 231 с.
30. Чернова К. Еволюція української діаспори як соціокультурної системи : дис. ... д-ра соціол. наук : 22.00.04 / Чернова Катерина Олексіївна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 414 с.
31. Чернова К. Еволюція форм співпраці української діаспори з Україною / Катерина Чернова // Українська діаспора. – К. ; Чикаго : Ін-т соціол. НАН України, Ред. Енцикл. укр. діаспори при НТШ (США), 1995. – Ч. 7. – С. 5–18.
32. Швачко Т. Грай, бандуро! (Міжнародний конкурс бандуристів ім. Гр. Китастого / Тетяна Швачко // Музика. – 2003. – № 3. – С. 2.

В статті аналізується сучасне становище взаємодії західної діаспори з Україною в сфері музичної культури; типологізовані сучасні форми співпраці України і західної діаспори в сфері музичної культури; описані провідні особистості діячів музичної культури в цьому процесі; наведені перспективи розвитку діалогу.

Ключові слова: західна діаспора, Україна, взаємодія, діалог, музична культура.

The article analyzes the current state of cooperation of the Western Diaspora and Ukraine in the sphere of musical culture. The modern forms of cooperation between Ukraine and the Western Diaspora in the sphere of musical culture are typologized. The leading figures of musical culture in this process are singled out. The prospect of the dialogue development is outlined.

Key words: Western Diaspora, Ukraine, cooperation, dialogue, musical culture.

УДК 78.082/.086:78.087.4

Ірина Палійчук

ОСОБЛИВОСТІ СОНАТНОЇ ФОРМИ В ЖАНРІ КОНЦЕРТУ ДЛЯ МІДНИХ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто особливості однієї з вагомих композиційних структур – сонатної форми в жанрі концерту для мідних духових інструментів українських авторів другої половини ХХ століття. На основі аналітичних нарисів визначено, що в процесі еволюції названого жанру концерти за участю солюючих мідних духових 1950–1970-х років демонструють дотримання ознак романтичної сонатної форми, тоді як більшість творів 1980–1990-х років репрезентують позицію пошуку альтернативи канону.

Ключові слова: сонатна форма, сонатно-симфонічний цикл, жанр, концерт, мідні духові інструменти.

Сонатна форма поміж усіх класичних форм інструментальної музики останніх трьох століть є найбільш дієвою й драматургічно цілісною. Вона наслідуює особливості жанрів – сонати, концерту чи симфонії, гнучко вбирає в себе риси стилю, а також здатна змінювати структурні грані, чутливо відповідаючи перипетіям індивідуального змісту твору. З композиційних власти-